

Nieuwsbrief
Jaargang
13

Nummer
41

September 2021

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Beste Kunstvriend,

De twee verhalen in deze nieuwsbrief over Elisa Goedemé en Joe English, hebben op het eerste gezicht niets met elkaar te maken. Elk verhaal op zich maakt deel uit van een levenspuzzel, het ene toont hoe Elisa opgroeide in Antwerpen. Het andere hoe Joe zijn studies om kunstschilder te worden na Brugge verder kon zetten in Antwerpen. Is het niet wonderbaar hoe het levenspad van twee jonge mensen elkaar konden kruisen om dan samen een weg te vervolgen in de kunstwereld?

HET STEEN EN DE OVERBLIJFSELS DER BURCHT IN 1884.

Voor de reconstructie van de jeugdjaren van Elisa Goedemé is het ontbreken van biografische gegevens soms frustrerend. Anderzijds is het een uitdaging om met deze beperking verder te gaan. Een fictief verhaal wensen wij niet te brengen. Wel is het een boeiende onderneming om met weinig materiaal op ontdekkingstocht te gaan naar het leven en werk van die bijzondere vrouw. Wie was zij en hoe kon zij de steun en toeverlaat worden van een echtgenoot die na zijn overlijden een fictief personage zou worden, een icoon van de Vlaamse Beweging?

In 1890 schreef Joris De Bom in de inleiding van zijn zangboek, Vlaamse liederen voor de lagere school: *"Het schoonheidsgevoel helpen ontwikkelen, bij middel van reine poëzie en gemoedelijke muziek, en aldus de kinderen opleiden tot fijner voelen, hun voor later een tintje van hoger geestesleven doen te verkrijgen… is een ideaal."* Deze formulering was typisch voor het opvoedings- en onderwijsklimaat in de jaren 1880-1900 waarin Elisa opgroeide. Kunnen wij ons dit idealisme vandaag nog voorstellen? Onze jongeren doorbreken met hun muziek een tijd van sociaal isolement door de coronapandemie. Hun mentale en emotionele gezondheid mag echt wel een nieuwe prioriteit worden in onze samenleving.

Piet De Baere & Co English

Colofon
Verantwoordelijke uitgever:
Joe English, Kunstschilder vzw
Vuldersreitje 2 - 8000 Brugge
www.joe-english-kunstschilder.be
e-mail: co.english2@gmail.com
BE03 1210 4055 6384

In dit nummer

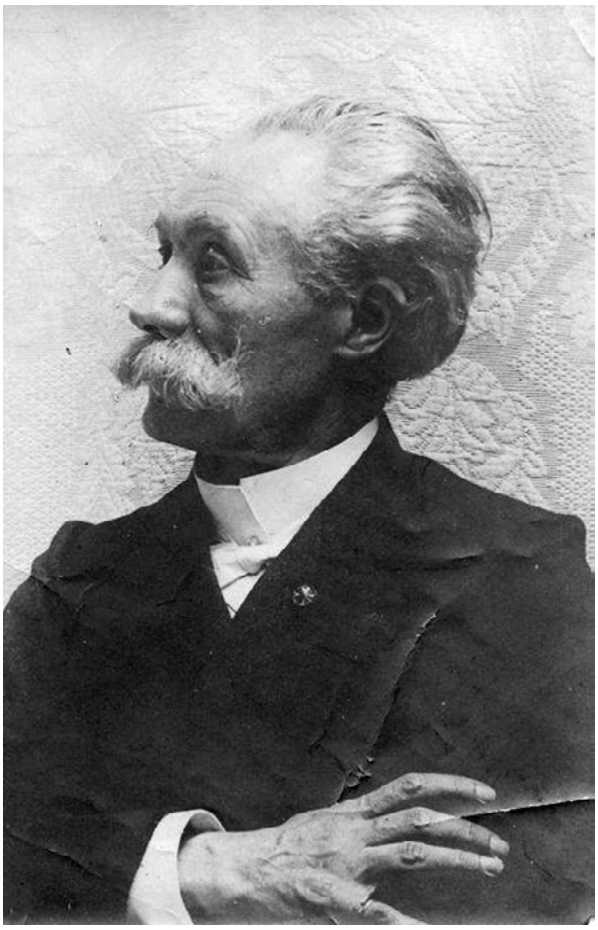
Beste Kunstvriend p.1
Herinneringen van Samuël De Vriendt aan Joe English (deel 4): "De Meester en zijn leerling" p.2
Het levensverhaal van Elisa Goedemé (deel 2): "Van Café Chantant naar Vlaamse Muziekschool" p.5
Vrienden van vzw Joe English p.8

Herinneringen van Samuël De Vriendt aan Joe English (deel 4)

Juliaan De Vriendt* en Joe English: de meester en zijn leerling

Hoe ontstond hun verbondenheid? In nieuwsbrief 38 publiceerden wij naar aanleiding van 100 jaar IJzerbedevaarten de namen van de leden van het comité dat in 1920 de éérste IJzerbedevaart organiseerde. Juliaan De Vriendt was een van de vier erevoorzitters van deze "Joe English-hulde". Zoals blijkt uit de herinneringen van zijn zoon Samuël had Juliaan Joe persoonlijk onder zijn hoede genomen, tijdens zijn vormingsjaren als kunstschilder te Antwerpen. Wij nemen u mee in zijn verhaal:

Het is aan onze koffietafel in dat romantische huis van de Antwerpse academie dat ik voor het eerst van Joe hoorde spreken. Vader als Bestuurder vertelde nu en dan van de nieuwe leerlingen die in zijn schilderklas waren aangenomen. ***"Er is daar Sam een zo eigenaardige Bruggeling met ros haar. Wat hij zelf kan weet ik nog niet, maar het woord van zijn meester is hem heilig".***

Juliaan De Vriendt

Het was tussen meester en leerling een strijd. ***De meester*** *om zijn onrustige leerling tot de overtuiging te brengen dat hij alles bezat, ook de technische vaardigheid om zich als kunstenaar uit te spreken en te doen gelden.* ***De leerling*** *van zijn kant om zijn geliefde meester wijs te maken dat hij zich te onmachtig voelde om zijn ideaal te bereiken. Joe was zeker een briljante, wat men toen noemde een schitterende uitvoerder. Hij stelde zijn kunnen ten dienste van wat er in zijn hart omging, het oppervlakkige, het uiterlijke kon hij niet verdragen. Daarom zal men ook de heerlijke poëzie in het meeste van zijn werken kunnen waarnemen. Hij was de dichter met het penseel – die zijn woorden niet kon vinden. Vader was een veel te knap man om niet aan te voelen hoe hij zijn leerling moest aanpakken. Waar kon de mystiek aangelegde Joe zich vrijer uitdrukken en minder hinder ondervinden van het rumoer dan aan de Academie. Daar kon hij onder de leiding van zijn geliefde meester groter werk aandurven. Werk waarin zijn grote kunstenaarsgaven merkbaar waren. Zij zijn de veropenbaring van zijn heerlijke poëtische natuur.*

De meester vond in de idealist die Joe was iemand naar zijn hart. Een gevoelige natuur die zich door niets liet afleiden van het doel dat hij wilde bereiken. Vader wist welke schone natuur hij onder handen kreeg reeds van op de Academie. Dag in dag uit had Vader Joe -die altijd aan zijn kunnen twijfelde – gesteund en aangemoedigd. Hem de weg gewezen en opgebeurd wanneer hij het hoofd liet hangen en ontmoedigd treurde. Wanneer zijn kameraden die meestal knappe "executanten" waren, een oppervlakkig bravoure-stuk geschilderd hadden.

Toen Joe op het einde van zijn studie aan de Academie, een eigen atelier betrok, had Vader die zijn jong talent kende een heilige schrik dat Joe op het einde van een vermoeiende dag, het spontane van zijn werk zou bederven. Door zijn overdreven zorg zou hij de ziel die in zijn expressie stak verflauwen of vervlakken. Daarom verbood hij hem dikwijls als hij te moe was, nog borstels op te nemen en te wachten tot 's anderendaags. En

***Juliaan De Vriendt** (Gent 1842 – Mortsel 1935) zoon van Jean De Vriendt, kunstschilder, gehuwd met M. Clementine Delloye, 5 kinderen, waaronder Samuël (Schaarbeek 1884 – Brecht 1974). Van 1894 tot 1900 Katholiek Volksvertegenwoordiger voor Brussel, vader van de Gelijkheidswet (1898). Van 1901 tot 1923 directeur en leraar aan de Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. Samuël De Vriendt en Joe English waren beiden zijn leerlingen.

als Joe dan ontmoedigd tot op mijn atelier kwam, vroeg hij mij bijna smekend "zou ik niet eens nog naar mijn atelier gaan om te zien hoe het is?" Als ik hem niet kon weerhouden, hoorde ik 's anderendaags meer dan eens mijn vader met spijt zeggen, ***"hij heeft het gisteravond toch weer niet kunnen met rust laten en het was zo schoon…"***

"Zo lang ons Volk zal blijven zal de kunst van Joe English blijven leven, omdat die kunst aan geen voorbijgaande mode gebonden is. Maar gesproten is uit het diepst van zijn kunstenaarsziel die de ziel is van ons Vlaams Volk zelf. En dat die kunst verbonden is met de heropstanding van dat volk dat een zo uitzonderlijke geschiedenis heeft gekend."

Portret van Albrecht en Juliaan De Vriendt op de *"inhuldiging van het nieuwe Zwin",* muurschildering (nr.12), in de Gotische zaal van het Brugse Stadhuis.

Juliaan De Vriendt, Joe English en Edmond Van Hove*.

De gebroeders De Vriendt, Albrecht (Gent 1843-Antwerpen 1900) en Juliaan (Gent 1842-Antwerpen 1935) volgden elkaar op als leraar – directeur van de Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen. Juliaan startte in 1894 een politieke loopbaan in Brussel. Als Volksvertegenwoordiger was hij één van de pleitbezorgers van de Gelijkheidswet (1895-98). Toen Albrecht in 1900 overleed, kwam Juliaan terug naar Antwerpen en zette het werk van zijn broer verder aan de Academie maar ook in Brugge. Albrecht had de coördinatie op zich genomen en het ontwerp gemaakt voor de 12 muurschilderingen op de wanden van de Gotische Zaal in het Stadhuis te Brugge. Bij zijn overlijden was dit nog niet afgewerkt, zo nam Juliaan het laatste tafereel 12 voor zijn rekening. In de rechterbovenhoek plaatste hij hun twee portretten. Volgens de familieverhalen staan ook zoon Samuël en de echtgenote van Juliaan afgebeeld op het Zwintafereel. De Gotische Zaal werd ingehuldigd in 1905 naar aanleiding van het 75jarig bestaan van België.

***Edmond Van Hove** (Brugge 07.06.1851-Brugge 12.05.1913) Belangrijkste Brugse kunstschilder van zijn generatie. Hij verbleef van 1899 tot 1902 te Antwerpen. Waarschijnlijk wilde hij dat Joe English hem toen naar Antwerpen zou volgen om daar zijn studies verder te zetten.

Tijdens de jaren 1895-1900 volgde Joe English zijn opleiding aan de Brugse Academie onder leiding van Edmond Van Hove*. Het ligt voor de hand dat De Vriendt en Van Hove, beiden leraars-kunstschilders elkaar kenden en waardeerden. Allebei behoorden zij immers tot "de Vlaamse School" die schilderden in de traditie van de zogenaamde Vlaamse Primitieven. Op 22 juli 1901 schreef Van Hove een officiële aanbeveling tot De Vriendt om Joe English als talentvolle kandidaat te laten studeren aan de Antwerpse Academie.

> *"Je, soussigné, Edmond Van Hove, artiste peintre, professeur des cours moyens de peinture et de dessin d'après le modèle vivant et de composition historique à l'academie des Beaux Art de Bruges, déclare par celle ci que l'élève Joseph English, a suivi avec le plus grand fruit, pendant quatre ans, mes cours de peinture et de dessin d'après le modèle vivant. Cet élève montre par ses esquisses (compositions historiques et autres) une Veritable Vocation pour les hautes études artistiques et mérite, avant tout autre, d'être encouragé dans cette voie."*
>
> *E. Van Hove, Bruges le 22 Juillet 1901.*
> *Vu pour légalisation de la Signature de Mr. Van Hove*
> *opposée ci-dessus Bruges le 20 septembre 1901,*
> (namens) *Le Bourgemestre* (Amedée Visart de Bocarmé)
> (met twee stempels: van de Academie en van de Stad.)

Dankzij de kunstenaarsverwantschap en de goede verstandhouding tussen de twee leraren zou Joe, zoals andere talentvolle Brugse studenten als De Jans en Van Sassenbrouck, zijn studies kunnen verderzetten in Antwerpen. In november 1901 werd Joe toegelaten tot een voorbereidend jaar onder de persoonlijke leiding van Juliaan De Vriendt, o.a. voor het vak *"figuur-schilderen naar levend model"*. Hij ging tijdens dit schooljaar 1901-1902 op kot in de Londenstraat 43, gelegen in de haven tussen het Kattendijkdok en het Willemdok, waar de schepen van de Red Star Line aanmeerden. In deze omgeving tekende en schilderde ook Eugeen Van Mieghem de emigranten.

In het begin van het jaar 1912 solliciteerde Joe English op 22 januari voor *de functie van leraar tekenen of schilderen,* aan de Academie van Brugge. Hij werd in zijn kandidatuur gesteund door zijn vroegere leraar te Antwerpen. Joe schreef de aanbevelingsbrief eigenhandig, deze werd met de handtekening van Juliaan De Vriendt door de Burgemeester van Brugge voor wettig verklaard. Tot zijn grote teleurstelling werd Joe echter niet benoemd.

Piet De Baere

Levensverhaal van Elisa Goedemé (Deel 2)

Van het volkse caféchantant naar de Vlaamse Muziekschool in Antwerpen.

Over de kinder- en jeugdjaren van Elisa Goedemé werden er in het familiearchief weinig documenten bewaard. Wel weten wij dat Elisa opgroeide in een sfeer van volkse gezelligheid. Vanaf haar geboorte tot aan haar zesde levensjaar woonde zij in de **"Volksvriend" op de Vischberg aan de Schelde**. Tot aan haar twaalf jaar woonde het gezin Goedemé in de Hoogstraat aan de Sint-Jansvliet. Vader Karel was toen voor zijn Volkstoneel gekend als *"bij den Scheeve*". Naast een repertorium van Vlaamse kluchtliederen o.a. op tekst van André De Weerdt en muziek van Alphonse Janssens, voerde hij soms een speciaal spektakel op die aansloot bij de Antwerpse actualiteit. Wij kunnen de inhoud situeren in de tijd van de schoolstrijd, de jaren 1882-1884, Elisa was toen 6 à 8 jaar. *"Een Vlaamsche Rammeling potpourri"* (met 19 items): het begon met *"Stemmen van 't Walenzwijn, dan Torreador, dan 2de couplet van 't Walenzwijn, opnieuw Torreador en 't Walenzwijn 3de couplet"*. Tussendoor mocht Elisa samen met haar twee vriendinnen Trinet en Rosalie een kinderliedje zingen. Met *"mijn liefste krollemie"* zong Vader Karel een bedanking voor de drie meisjes en besloot de "Hutsepot" met een daverende *"Vlaamsche Leeuw"*. Want 'de Walen' – de Franstalige liberalen en de toenmalige burgemeester DEWAEL van Stad Antwerpen - kregen een fikse veeg uit de pan vanwege het zingende publiek. Jammer genoeg hebben wij de teksten van deze spotlied-cyclus niet teruggevonden. *Met zijn zang- en revue-avonden won Karel niet alleen de genegenheid van 'het kleine volk', wiens boog hij voor tien centen ontspande, maar ook de hoogachting van 'Grote heren' uit de politiek en letterkundige wereld, die soms eens piepen kwamen wat voor "zotternij" Karel zijn publiek weer opdiende* (René Vermandere, *Op droog zaad*, 1928, p.48-49)

Naar school. Dit muzikale optreden van Elisa is één van de enige getuigenissen die uit haar vroegste kinderjaren werden bewaard. Over haar schoolloopbaan (1880 >1895) is er ook weinig bekend. Hopelijk zullen wij door verder archiefonderzoek antwoord vinden op vragen zoals: naar welke scholen ging Elisa, wie waren haar leraren, welke lessen volgde zij, wie waren haar schoolvriendinnen, enz.

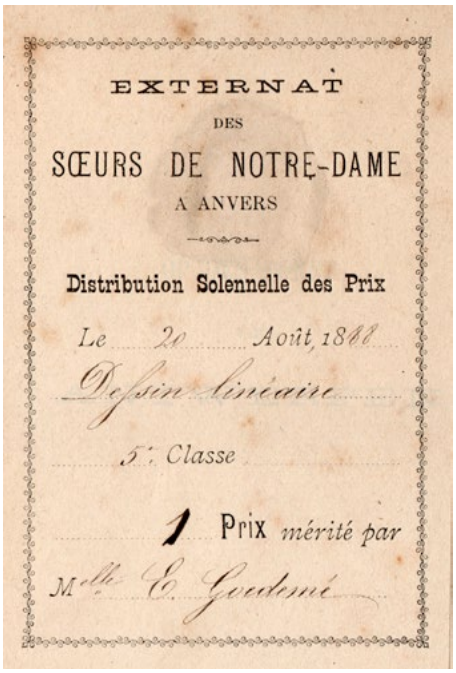
Samen met haar één jaar jongere zus Hendrika (Jette) beleefde zij een zeer boeiende periode van de Stad Antwerpen, met een opmerkelijke evolutie in het onderwijs, een economische groei en een rijk cultureel leven. Door de explosieve bevolkings-aangroei was er grote behoefte aan nieuwe scholen. Vooral het Stedelijk onderwijs werd toen volgens Henk Van Daele (1968) stevig uitgebouwd. In 1879 doorbrak de *"Schoolwet Van Humbeek"* het katholieke onderwijsmonopolie en werd het onderwijs gecentraliseerd tot staatsonderwijs. Vanuit katholieke hoek kwam er verzet… De schoolstrijd barstte los en duurde tot 1885. In Antwerpen gesteund door de families Teichmann en Belpaire. Lutgarde Govaerts beschrijft in *"Marie-Elisabeth Belpaire"* (2019, p203-239) de belangrijke invloed die Mw. Belpaire uitoefende vanaf de jaren 1880 op het onderwijs voor meisjes en Juffrouwen in Antwerpen. In maart 1884 kwamen de katholieken terug aan het bewind en het kabinet MALOU maakte een einde aan vijf jaar heftige schoolstrijd. De gemeenten kregen verstrekkende rechten om o.a. kleuterscholen op te richten geïnspireerd door de ideeën van Friedrich Froebel. Het jaar 1884 staat volgens Bruno De Wever e.a. historici symbool voor een nieuwe periode in de geschiedenis van België.

Een van de positieve resultaten van deze schoolstrijd voor de twee dochters Goedemé was dat zij konden genieten van een vernieuwd leerprogramma. In de basisschool werd naast het lezen, schrijven en rekenen een uurtje zangles, turnles en andere creatieve activiteiten voorzien. Met het herinvoeren van de godsdienstles in de katholieke scholen was *"de ziel van het kind gered"*. Tegen de tijd dat Lisa en Jette doorstroomden naar het middelbaar onderwijs werden er na de 5/6 jaar lagere school nog 4 jaar georganiseerd. "*Meer en meer begonnen de ouders in te zien dat degelijk en langdurig onderwijs ook voor hun dochters noodzakelijk was"* (H. Van Daele).

Elisa's tekenprijsboek van G. Beetemé,
terwijl er in het archief van Elisa heel veel muziekpartituren bewaard bleven, is er slechts één origineel document overgebleven uit haar lagere schoolperiode: een prijsboekje voor het vak tekenen.

G. Beetemé, *Op den Toren van Antw*erpen, Drukkerij Lefever, Leuven,1888, 61 blz.(12x18,5) Steendruk kaft, Van De Vijvere-Petyt, Brugge

Elisa kreeg op 2 augustus 1888, de eerste prijs voor perspectief-tekenen, *"dessin linéaire",* in het vijfde leerjaar. Zij was 12 jaar. Was het onderwijs toen franstalig? Het was een Antwerpse dagschool van de congregatie *"Soeurs de Notre Dame (de Namur)"*. Dankzij enkele Antwerpse collega's stelden wij vast dat deze school bekend werd als *"Het instituut Onze Lieve-Vrouw",* gelegen tussen de Verbondstraat en de

Amerikalei 36-38, opgericht in 1885, het jaar na het beëindigen van de Schoolstrijd! Wellicht zal archiefonderzoek ons verder informatie brengen over Elisa's schoolloopbaan. In 1998/2001 werd het Instituut OLV. opgenomen in het Sint-Lievenscollege.

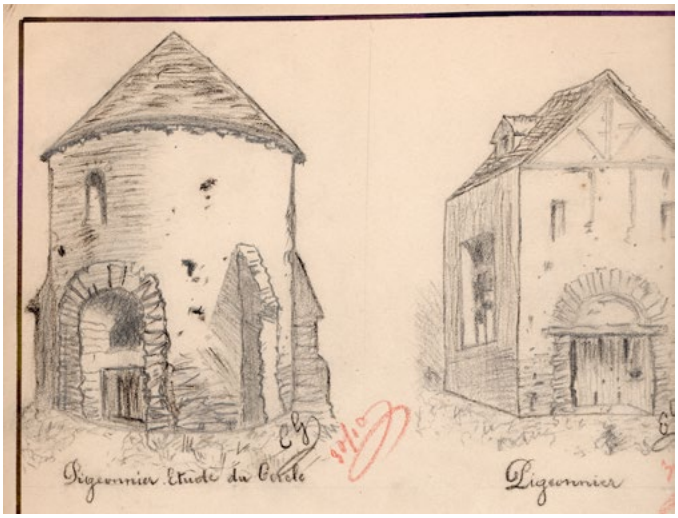
Het Nederlandstalige prijsboekje bevat het 1ste hoofdstuk van het pas verschenen werk van historicus G. Beetemé, *Antwerpen moederstad van handel en kunst*, (deel 1, p1-34) onder de titel: *"Op den Toren van Antwerpen"*. Dit prijsboekje is als het ware een reisgids met als leidsman Beetemé door het oude Antwerpen. Het werk kon gezien worden als een reactie op het verdwijnen van waardevolle stadswijken en gebouwen ten gevolge van de havenuitbreiding en de stadskern-vernieuwing. Vader Goedemé schafte zich later het eerste deel van de volledige publicatie aan. Het bevindt zich nog steeds in het familiearchief. Elisa heeft het zeker gelezen, want zij corrigeerde in potlood dat het verkeerd ingebonden was door de drukker in Leuven. *"Zie verder tot blad 25, en ga naar pagina 56 zie bladzijde 57"*. Het feit dat deze Nederlandstalige inleiding tot een bezoek aan de stad Antwerpen, als prijsboek werd gegeven, wijst erop dat de intellectuele vorming in deze Franstalige meisjesschool belangrijk was.

De Neogotische gevel van het OLVr. Instituut (1885) Amerikalei, 36-38, vandaag St.-Lievenscollege.

Elisa's tekenschrift: was haar tekenleraar Emmanuel Viérin?*

Toevallig ontdekten wij tussen de bewaarde muziekpartituren van Elisa een oud tekenschrift. Het bevat 32 ingebonden tekenbladen (24,5 x 30,5) met zijdepapier tussen de bladzijden. Op de kaftomslag schreef zij haar naam. Slechts 13 van de 64 bladzijden bevatten tekeningen van Elisa. Het zijn hoofdzakelijk schetsen van woningen en gebouwen uit de geschiedenis van de bouwkunst. De andere bladzijden bleven blanco, uitgezonderd de 14de pagina:

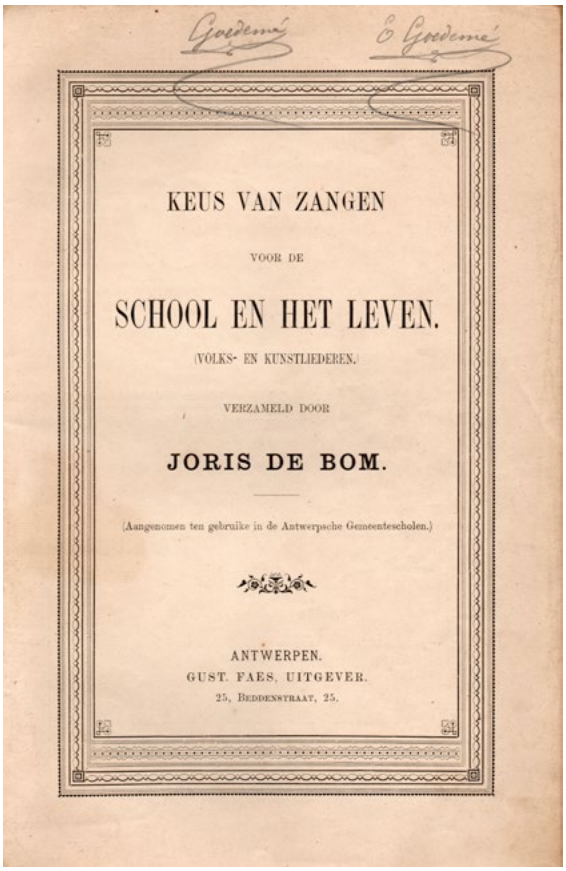

Bij elke tekening staat meestal een handgeschreven Franstalige ondertitel (vb. p.1 *"Pigeonnier, Etude du Cercle"*) met haar initialen "*E.G.*". Daarbij staat telkens in rood kleurpotlood "30/10", waarschijnlijk de signatuur van haar leraar? Wie zou deze leraar kunnen geweest zijn? Was dit het tekenschrift waarvoor zij een prijs kreeg in 1888? Of is het van een latere datum? Een mogelijk antwoord op onze vraag wordt gegeven op pagina 14. De leraar beloonde haar met een potloodtekening: *"een landschap met Molen"*, gesigneerd: *E. Viérin…*

*** Emmanuel Viérin** (Kortrijk 1869-Kortrijk 1954) *"schilder van het licht"*, huwde in 1896 met Marguerite Bataille, 7 kinderen. Broer van Joseph Viérin, architect die de wederopbouw van Nieuwpoort en Diksmuide zou leiden na WO I. Illustreerde o.a. werken van Stijn Streuvels: kaftomslag van *"In oorlogstijd"* (1915), het oorlogsdagboek dat recent werd heruitgegeven en *"Langs de wegen"* (1915) met … de molen zoals in het tekenschrift van Elisa!

Via de website over kunstschilder Emmanuel Viérin stelden wij vast dat deze tekening een potlood-versie is van twee van zijn schilderijen, olieverf op paneel (ca 1887, 16x21cm). Tijdens zijn eerste schilderperiode 1885-1892 schilderde Viérin volgende thema's: Hoeven, wegen en molens. De schets in Elisa's tekenschrift is een onbekende versie van de schilderijen *"Hoeve en rivier"* en *"Landschap met Molen"*. De handtekening in het tekenschrift klopt met zijn officiële op de website. Rest nu nog het antwoord te vinden op de vraag: hoe komt deze tekening van E. Viérin in het boek van Elisa Goedemé? Na zijn opleiding aan de Academie van Kortrijk, zette hij zijn studie *"landschapschilderkunst"* verder aan de kunstacademie van Antwerpen, waar hij leerling was van J. Goosemans. Hij verbleef van 1892 tot 1894 op het Conscienceplein nr. 7 in Antwerpen, niet ver van de familie Goedemé die in de Markgravestraat woonde. Wij mogen aannemen dat Elisa tekenles kreeg in deze periode van E. Viérin. Mogelijk gaf hij als student aan de academie, ook tekenles in de middelbare school van het "Instituut Onze Lieve Vrouw"? Of volgde Elisa in deze jaren een tekencursus die ingericht werd in de kunstacademie? In ieder geval is deze tekening een verborgen schat en kunnen wij aannemen dat het tekenschrift door Elisa gebruikt werd tussen de jaren 1892-1894, zij was toen 16 à18 jaar oud.

Niet alleen zijn het prijsboek en het tekenschrift waardevol omdat ze eigendom waren van Elisa… maar ook omwille van de verwijzing naar het belang voor het vak tekenen als onderdeel van het vernieuwde leerprogramma in de lagere en middelbare school. Naast de intellectuele vorming werd de muzische vorming van vrouwelijke leerlingen en studenten ook belangrijk.

Goedemé E. Goedemé

KEUS VAN ZANGEN

VOOR DE

SCHOOL EN HET LEVEN.

(VOLKS- EN KUNSTLIEDEREN.)

VERZAMELD DOOR

JORIS DE BOM.

(Aangenomen ten gebruike in de Antwerpsche Gemeentescholen.)

ANTWERPEN.
GUST. FAES, UITGEVER.
25, BEDDENSTRAAT, 25.

Elisa's liederenboek van Joris De Bom*

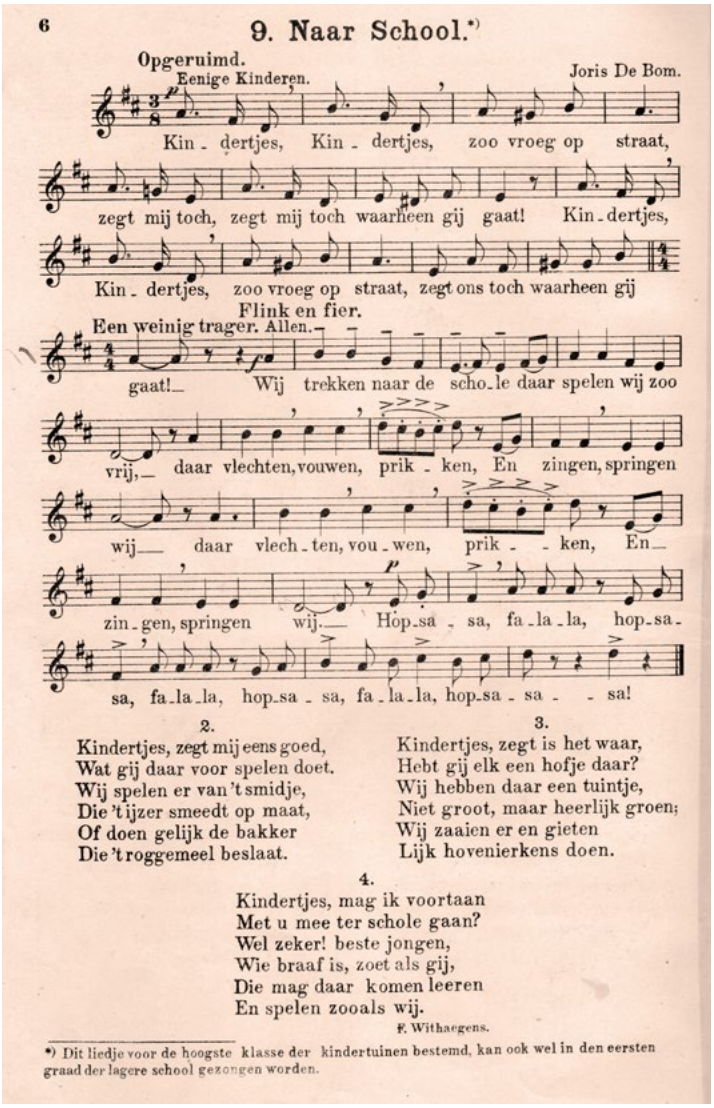
In het familiearchief worden zorgvuldig een vijftal leerboekjes voor muziekonderwijs bewaard welke Elisa gebruikte tijdens haar piano- en zangstudie. Het liederenboek van De Bom is naar structuur en inhoud interessant voor haar levensverhaal.

Joris De Bom, *Keus van zangen voor de school en het leven. Volks- en kunstliederen.* Aangenomen ten gebruike van de Antwerpse Gemeentescholen. Antwerpen, juli 1890, Gust Faes, uitgever, Beddenstraat 25, 41 blz. (Graveerwerk en druk van Breitkopf en Härtel te Leipzig). Op de kaft van het liederenboek schreef August Faes: *"aan mijnheer Vermandere, de uitgever"*. René Vermandere was een vriend ten huize van Karel Goedemé (zie Nieuwsbrief 40). Hij gaf het zangboek op zijn beurt als geschenk aan Karels dochter Elisa die toen 14 jaar was. Op de éérste pagina bovenaan plaatste Elisa haar handtekening. Later in 1913 zal Joe English het verhaal *"Dulake"* van Vermandere illustreren met 7 tekeningen in Ons Volk Ontwaakt. (zie Nieuwsbrief 1)

Joris De Bom droeg het zangboek eerbiedig op ***"aan Meester Peter Benoit, stichter en hoofd der Vlaamsche Muziekschool"***. In een korte inleiding houdt hij een pleidooi *"ter bevordering van het Vlaamsche lied in de scholen… om het schaamteloze straatlied te bestrijden…"* het bevat 52 liederen in stijgende moeilijkheidsgraad. Vanaf nr.1 *"Klein Kleuterken"* tot het eindigt met 2 nummers: 51 *"Het lied der Vlamingen: Waar Maas en Schelde vloeien"* (3 strofen) muziek van Peter Benoit, tekst Emmanuel Hiel) en nr. 52 een *"Belgisch vaderlands lied: Juicht Belgen juicht in brede vol akkoorden… Zingt hoger nog en laat Europa 't horen."* (3 strofen, muziek Van Campenhout, tekst Victor Ceulemans). J. De Bom verwachtte dat de leerlingen tegen het einde van de Basisschool zowel een Belgisch als een Vlaams volkslied konden van buiten zingen. Met dit liederenboek kunnen wij De Bom situeren in de traditie van de 19de eeuwse componisten-pedagogen

***Joris De Bom** (Antwerpen 1866-1926), oudere broer van Emmanuel De Bom, studeerde aan het Vlaams conservatorium van Peter Benoit. Hij was onderwijzer in de Stedelijke jongensschool nr.6. Voor WO I dirigent van het Diesterweg-koor te Antwerpen voor onderwijzend personeel en promotor van het Vlaamse kinderlied.

die volksliederen en kunstliederen promoveerden tot de “nationale muziek”. Muziek-didactisch is het liederenboek een notenleerboek door het lied. Enkel de zanglijn met de tekst op één bladzijde. Bij meer-strofige liederen worden de teksten onderaan toegevoegd, wat veronderstelt dat de melodie gekend is. Zou er ook een begeleidingsboek bestaan voor de leraren? Thematisch maakt De Bom een onderscheid tussen volksliederen (n.22) en kunstliederen (n.30). Als oud-student van Peter Benoit neemt hij zes kunstliederen van hem over op tekst van Julius De Geyter en Emmanuel Hiel.

6

9. Naar School.*)

Opgeruimd. Eenige Kinderen. Joris De Bom.

Kin - dertjes, Kin - dertjes, zoo vroeg op straat,
zegt mij toch, zegt mij toch waarheen gij gaat! Kin-dertjes,
Kin - dertjes, zoo vroeg op straat, zegt ons toch waarheen gij
Flink en fier.
Een weinig trager. Allen.
gaat!_ Wij trekken naar de scho-le daar spelen wij zoo
vrij,_ daar vlechten, vouwen, prik - ken, En zingen, springen
wij,_ daar vlech-ten, vou-wen, prik - - ken, En_
zin-gen, springen wij._ Hop-sa - sa, fa-la-la, hop-sa-
sa, fa-la-la, hop-sa - sa, fa-la-la, hop-sa - sa - - sa!

2.
Kindertjes, zegt mij eens goed,
Wat gij daar voor spelen doet.
Wij spelen er van 't smidje,
Die 't ijzer smeedt op maat,
Of doen gelijk de bakker
Die 't roggemeel beslaat.

3.
Kindertjes, zegt is het waar,
Hebt gij elk een hofje daar?
Wij hebben daar een tuintje,
Niet groot, maar heerlijk groen;
Wij zaaien er en gieten
Lijk hovenierkens doen.

4.
Kindertjes, mag ik voortaan
Met u mee ter schole gaan?
Wel zeker! beste jongen,
Wie braaf is, zoet als gij,
Die mag daar komen leeren
En spelen zooals wij.

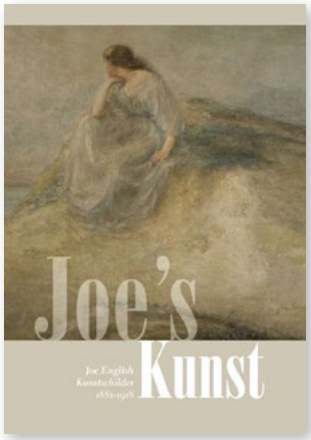
F. Withaegens.

*) Dit liedje voor de hoogste klasse der kindertuinen bestemd, kan ook wel in den eersten graad der lagere school gezongen worden.

Als voorbeeld kiezen wij nr.9 *“Naar school”*.
De muziek is van De Bom zelf op tekst van F. Withaegens. Het bevat 4 strofen. Elke strofe heef twee delen: enkele kinderen zingen *‘opgeruimd’* voor, de ganse klas zingt *‘flink en fier’* het vervolg. Wij kiezen voor dit kunstlied wegens het sociale belang ervan: het is een oproep om de kinderen naar school te sturen. Ook omdat het lied een interessant beeld geeft van wat de kinderen aangeleerd werden in de (3de) kleuterklas en vervolgens in het 1ste & 2de leerjaar. Naast lezen, schrijven en rekenen leerden zij ook vlechten, vouwen en prikken, zingen en springen, geleid spelen van het smidje en de bakker, of werken als een hovenier in de tuin. Al hebben wij de indruk dat het liedje vooral bedoeld was voor een jongensschool, toch geeft het een goed beeld van Elisa’s vroege schooljaren.

Toen het gezin Goedemé-De Bie in 1891 definitief verhuisde naar de Markgravestraat woonden zij vlak bij de Vlaamsche Muziekschool aan de St.-Jacobsmarkt. Via deze muziekschool stapten de zussen Elisa en Jette Goedemé een nieuwe wereld binnen die hun verdere leven diepgaand zou beïnvloeden. Zij hadden het geluk op te groeien in een tijd van de emancipatie voor meisjes en jonge vrouwen. Later zouden zij actief participeren in de ontluikende Vrouwenbeweging, Jette als verpleegster en vroedvrouw, Elisa als pianolerares en kunstzangeres. Daardoor kreeg zij ook een brede vriendenkring in het milieu van de Muziek- en Kunstwereld.

Piet De Baere

De ***‘Joe’s Kunst’***-catalogus is nog steeds beschikbaar aan 20€ per exemplaar, inclusief portkosten.
Bestelling door storting op: BE03 1210 4055 6384
met vermelding van de titel en bevestig uw adres aan
co.english2@gmail.com